

Gerald O'Collins

USKRSNUĆE ISUSA KRISTA KAO OBJAVA BOŽJE LJUBAVI

»Objavio sam im tvoje ime, i ubuduće ću ga objavljivati, da u njima trajno bude ljubav kojom si me ljubio, a ja u njima« (Iv 17, 26).

»... Sin Božji... u svojem je uskrsnuću iskusio milosrđe u radikalnom smislu, tj. Očevu ljubav koja je jača od smrti« (Ivan Pavao II., *Dives in misericordia*, br. 8).

Kršćanstvo je počelo proglašenjem uskrsnuća rassetog Isusa. Od samog početka kršćanski je identitet bio povezan s pashalnim otajstvom. Kristov novi život jest ono što je vjernicima uvijek pokazivalo konačni smisao njihova života i pozivalo ih da novu egzistenciju ostvaruju tu i sada.

U ovom predavanju želim govoriti o uskrsnuću Isusa Krista kao vrhovnoj objavi božanske ljubavi. Što znači to uskrsnuće ako ga promatramo kao tajnu ljubavi?

Interpretirati uskrsnuće kao tajnu ljubavi znači ispitivati mnoštvo odnosa: Oca prema rassetom Sinu, uskrslog Isusa prema svojem Ocu, Duha Svetoga prema Ocu i Sinu, uskrslog Isusa prema svakom muškarcu i svakoj ženi, i ljudi prema uskrsnom Gospodinu.

Da bi se detaljnije protumačila Očeva Ljubav koju je rasseti Krist iskusio u uskrsnuću, potrebno je nešto reći o onome što ljubav uključuje. Ne bih se ovdje htio odviše udaljavati od biti teme pa nadugo raspravljati o tome što su filozofi, teolozi i drugi napisali o različitim oblicima ljubavi — od Platona, Pjesme nad Pjesmama, *Bhagavadgite*, Ivana i Augustina u starom svijetu, preko Abelarda, Bernarda, Akvinca i Dantea, sve do Martina D'Arcyja, Denisa de Rougemonta, C. S. Levisa, Andersa Nygre-na i Ceslase Spicqa u našem stoljeću. Na temelju mojih čitanja i razmišljanja predlažem slijedeći opis djelovanja što bi ga morala uključiti istinska kršćanska (ali i istinska ljudska) ljubav.

1. Ljubav hoće dobro drugih; ona djeluje i radi za njihovu dobrobit. Novi Zavjet jasno daje prednost ovom aspektu ljubavi. Pismoznancu, koji ga pita o načinu kako postići vječni život, Isus priča prisposobu **0** milosrdnom Samaritancu i dvaput naglašava aktivnu ljubav u službi Boga i bližnjega: »To *vrši* pa ćeš živjeti! ... Idi pa i ti *čini* tako!« (Lk 10, 28. 37). Pavlova verzija ljubavi u Prvoj poslanici Korinćanima upotrebljava petnaest glagola da bi pokazala aktivni način kako se ljubav očituje (1 Kor 15, 4–7). Prva Ivanova poslanica također naznačuje da »ne ljubimo riječju i jezikom, nego *djelom* i iskreno« (1 Iv 3, 18).

2. Opće iskustvo stalno potvrđuje snagu ljubavi da druge može osloboditi od svih vrsta zla i opasnosti. Ona liječi ljudske rane, velike i male. Ljubav oživljava one koji pate duhovno, psihički i fizički. Ljubav djelotvorno preobražava osobe koje su na različite načine postale izobličene; ljubav može učiniti ružno lijepim.

3. Ljubav ne samo da spašava i mijenja ono što je već tu nego također rađa i stvara ono što dosad nije postojalo. Ljudsko rađanje uobičajena je paradigma za ovu generativnu i stvaralačku snagu ljubavi.

4. Ljubav nije samo »biti za« druge, nego također prihvaća druge i želi »biti s« njima. Tamo gdje mržnja uništava međusobnu komunikaciju i odbacuje prisutnost drugih, ljubav, naprotiv, traži prisutnost onih koje voli i s kojima komunicira (Iv 5, 20; 15, 15).

5. Napokon, ljubav želi biti vječno vjerna. Potvrđuje besmrtnost i želi da njezin objekt nikad ne umre. U *Metafizici Nade* Gabriel Marcel pokazuje kako zajedništvo u ljubavi uzdržava neuništivost. Ljubiti nekoga zapravo znači reći: »Ti nikada nećeš umrijeti.«[^]

O ljubavi bi se još mnogo toga moglo reći kad bi netko želio potpuno iscrpsti to područje. Ali i ovaj kratki opis djelovanja ljubavi omogućuje da se razjasni ljubav koju je Isus iskusio nakon raspeća kad ga je Otac uskrisio od mrtvih (Gal 1, 1 itd.).

1. Krik ostavljenosti na Kalvariji (Mk 15, 34) nije dozvao snažne riječi s neba; božanska pomoć nije stigla. Ali u uskrsnuću Očeva se ljubav pokazala vrhunski djelatnom. Isusovim uskrsivanjem ona je radila za njegovu konačnu dobrobit i vrhovno dobro.

2. Ta je ljubav »ozdravila« Isusa koji je podnio konačnu ranu smrti. Ona ga je spasila od definitivnog raspadanja i razaranja (Dj 2, 24–31). Ona ga je dovela do novog i vječnog života. Ljubav je preobrazila Isusa koji je postao izobličen i ružan, »čovjek boli« na kojem »ne bijaše ljepote ni sjaja da bismo se u nj zaglédali« (Iz 53, 2 si.). U uskrsnuću on je bio podignut u svjetlost božanske slave (Lk 24, 26; Iv 17, 1; Fil 2, 9–11; 1 Tim 3, 16; 1 Pt 1, 21).

3. Unutar života Trojstva Sin nije stvoren nego je od vijeka rođen — od vječnosti rođen »iz krila Očeva« (Jedanaesti teoledski koncil; DS

[^] *Homo Viator*, London 1951, str. 29–67; posebno str. 57–63.

526). Jezikom Nicejskog sabora, »nikad nije bilo (vremena) kad nije postojao« (DS 125). Ali u slučaju zemaljskog Isusa, međutim, stvarna je smrt značila da je došlo »vrijeme kad njega nije bilo«. U uskrsnuću Očeva je ljubav *nanovo* rodila i *nanovo* stvorila (regenerated and recreated) mrtvog Isusa za novi život, čija je ljudska egzistencija završena razapinjanjem.

4. Opisati uskrsnuće kao Očevo puno i konačno prihvaćanje utjelovljenog i raspetog Sina može zvučiti više pjesnički nego teološki. Ipak se čini razumno ona primjedba o »ići k Ocu« (Iv 13, 1 itd.) koja se povlači kao lajtmotiv kroz posljednji govou u Ivanovu evanđelju. Na sličan način slika o tome kako je bio »uzvišen Božjom desnicom« (Dj 2, 33 itd; Rim 8, 34; Ef 1, 20 itd.), osim toga što naznačuje kako se uskrsli Krist objavio u svojoj božanskoj slavi i spasiteljskoj sili također pokazuje kako ga njegov Otac prima u punu prisutnost i savršeno zajedništvo života (Rim 6, 10). Isusova interpersonalna komunikacija s Onim koga je zvao »Abba« bila je prekinuta smrću, da bi bila uspostavljena na nov i konačan način.

5. Napokon ukrsivši Isusa od mrtvih. Otac je pokazao vjernost svoje ljubavi (usp. 2 Kor 1, 18). Nazvati Isusa »Ti si Sin moj, Ljubljeni moj, koga sam odabrao« (Mk 1, 11; 9, 7) bilo je isto kao reći: »neću ga ostaviti u smrti« (vidi Dj 2, 25–31). Ljudska bića govore velike riječi ljubavi, ali znaju svoju slabost pred licem smrti. Očeva riječ ljubavi, međutim, bila je snažna kad je izgovorena nad mrtvim tijelom, položenim u grob blizu Kalvarije: »Nećeš propasti u smrti, nego ćeš živjeti uvijeka.«

A što da kažemo o Isusovoj ljubavi prema svojem Ocu i o njegovoj potpunoj ljubavi prema ljudima? Za vrijeme javnog djelovanja ta je ljubav poticala Isusa da bude potpuno podložan volji svojeg Oca i da bude sav predan službi onih koji su trebali milosrđe i izlječenje (Mk 10, 45a; Lk 22, 27). Isus se, ne štedeći sebe, potpuno predao u službu sadašnjeg (Mt 12, 28 par) i budućeg (Mt 8, 11) kraljevstva Božjeg, toj konačnoj ponudi spasenja za grešne i patničke muževe i žene. On se poistovjetio s božanskom brigom za oprostjenje i spasenje ljudi.

U *Intepreting Jesus*⁴ naveo sam dokaze za mišljenje da je Isus antipirao i prihvatio nasilnu smrt do koje ga je dovela njegova služba poslušnosti i služenja (str. 79. — 92.). Njegova se ljubav za njega pokazala ne samo opasnom nego i smrtonosnom. On je predao sebe u ljubavi. To je značilo patnju kad su drugi odbijali odgovor (Lk 13, 34; 19, 41), gubitak slobode (Mk 14, 43 i dalje) i, napokon, radikalni nestanak u smrti. Sve to nameće i ostavlja otvoreno pitanje: Može li ikad ovakva ljubav prema Bogu i bližnjemu donositi osobno ispunjenje i sreću? Ili, je li istin-

⁴ London 1983.

ska ljubav koja zaboravlja sebe proizvela (i proizvodi) samo gubitak sebe i vlastito uništenje?

Uskrsnuće je pokazalo da je »ići-k-drugima« i »biti-za-druge«, a to je Isus živio sve do žrtve svojeg života, na kraju značilo »vratiti-se-k sebi«. Njegovo zaboravljanje sebe donijelo je konačno, vlastito ispunjenje u uskrsnom životu. Njegova zemaljska egzistencija, koja je bila življena i izgubljena u ljubavi, bila je uskrišena u svoje definitivno stanje kao vrhunski slučaj gubitka i nalaženja svojeg života (usp. Mk 8, 35). Njegova vjernost ljubavi Ocu i onima kojima je služio dovela ga je do toga da žrtvuje sve — da bi primio sve od Očeve vjernosti prema njemu. Potpuno predanje sebe na Kalvariji bilo je više nego izjednačeno po najvećem daru, po preobraženju uskrsnuća.

Kad je bio uskrišen na novi život, Isus je svojem Ocu mogao vratiti potpunu recipročnu ljubav. Njihov dijalog, koji je na stupnju Isusove čovječnosti bio prekinut smrću, sada je mogao biti nastavljen u punom i konačnom obliku. U uskrsnuću Isus je »iskusio Očevu ljubav« (Ivan Pavao II.), i mogao je sada odgovoriti u ljubavi — davati i primati.

Ovaj je novi i konačni dijalog ljubavi dovršio život i smrt u kojoj je Isusov odnos prema njegovu Ocu i ljudima kojima je služio, zadobio silu Duha (Mk 1, 10. 12; Lk 4, 14. 18 itd.). Kao osobni djelatelj u uskrsnuću (Rim 8, 11), Duh je Sveti do krajnjeg stupnja mogao »produhoviti« Isusovo čovještvo (1 Kor 15, 42 si.) i u preobraženom obliku obnoviti onaj dijalog ismeđu Isusa i njegova Oca što ga je smrt prekinula. U ovakvom govoru uskrsnuće možemo nazvati trojstvenim događajem ljubavi — s Duhom kao osobnom izmjenom ljubavi između Oca i Sina.

Ovdje bih se želio ograditi od tumačenja pashalnog misterija Jiirgena Moltmanna' i Eberharda Jiingela.* Prema Moltmannovu shvaćanju Isusove muke, smrti i uskrsnuća, sve je to prvotno događanje unutar Boga: ljudska povijest muke djelo je povijesti Trojstva. U mucu Krist doživljava patnje privremene napuštenosti i Očeva prokletstva. No i Otac je jednako zahvaćen mukom raspeća: »Sin pati umirući. Otac pati zbog Sinove smrti. Očeva je bol jednako toliko važna kao Sinova smrt.«' Duh Sveti intervenirira da bi pomirio Oca i Sina i uspostavio trinitarno zajedništvo ljubavi.

Jiingel tumači pashalni misterij kao povijest dinamične ljubavi koja vodi od života do smrti radi bogatijeg i dubljeg budućeg života. Da bi postigao mnogo dublje jedinstvo ljubavi sa Sinom (i po Sinu s čitavim ljudskim rodom). Otac je spreman žrtvovati svoj odnos s utjelovljenim Sinom. U času Isusove smrti jedinstvo između Oca i Sina nanovo je ste-

' *The Crucified God*, London 1973; vidi također *The Trinity and the Kingdom of God*, London 1981.

^ *Gott als Geheimnis der Welt*, Tübingen 1977.

5 J. MOLTSMANN, *The Crucified God*, str. 207.

čeno, kada kao veza ljubavi Duh ujedinjuje Oca i Sina (i nastavlja djelovati kao snaga ljubavi u ljudskim srcima i dušama).

Ima mnogo teškoća u vezi s Moltmannovom i Jiingelovom interpretacijom. U oba slučaja Bog prestaje biti nepromjenljiv i bitno se mijenja po Isusovoj smrti i uskrsnuću. Teško je vidjeti kako Moltmann — bar u djelu *The Trinity and the Kingdom of God* — može izbjeći zamci triteizma (troboštva). Nadalje, njegova verzija naravi ljubavi uključuje patnju (također patnju slobodno i izravno nanесenu ljubljenom) do tog stupnja da se pitamo hoće li uskrsli Krist i oni koji s njim dijele to uskrsnuće biti ikada slobodni od patnje, čak i u uskrsnom stanju. S obzirom na Jiingelov pristup pashalnom misteriju, ne mogu a da se ne pitam: Što sprečava Oca da nametne još više razapinjanja utjelovljenom Sinu, da bi tako još više usavršio njihov odnos?

Da bih dopunio ovu skicu Isusova uskrsnuća kao tajne ljubavi, želim dodati još nešto o njegovu odnosu prema čovječanstvu i kozmosu. Uskrsnuće je donijelo oslobođenje od normalnih, zemaljskih ograničenja po vremenu i prostoru. Za vrijeme javnog djelovanja Isusova služba ljubavi za druge bila je ograničena zbog uobičajenih uvjeta ljudskog života. Radikalna transformacija uskrsnuća oslobodila ga je za aktivnu posvudašnju prisutnost, tako da s ljubavlju (i često tajnovito) utječe na život svih muškaraca i žena da ostvare zajednicu ljubavi koju Novi Zavjet prikazuje slikom odnosa zaručnika i zaručnice (Ef 5, 25 si; Otkr 21, 9), te da u srca vjernika izlije Duha ljubavi (Iv 20, 22; Dj 2, 33; Rim 5, 5; itd.). Svojim zemaljskim tijelom Isus je mogao liječiti bolesne, opraštati grešnicima i objavljivati Božju spasenjsku istinu. Po svojem uskrsnom tijelu on djeluje stvarno, premda po znakovima, u čitavom sakramentalnom sistemu Crkve. Dar njegove uskrsle prisutnosti u Euharistiji ima svrhu da njegove učenike dovede do vječnog života (Iv 6, 48 si.), do onog konačnog dovršenja koje je neometan izljev božanske ljubavi.

Pb samoj svojoj naravi ljubav zahtijeva uzajamnost ili bar poziva na nju. Na situaciju uskrsnuća možemo ovdje primijeniti neke misli Hansa Ursa von Balthasara o utjelovljenju. Napominje kako nas privlači »slavan« ili lijepi objekt. Istodobno objekt što ga volimo uvijek nam se čini divnim i slavnim. Ukratko, ono što je slavno privlači našu ljubav, a ono što ljubimo postaje slavno. Von Balthasar primjećuje da ova konvergencija ljubavi i slave (ili ljepote) ima svoj primjer u utjelovljenju, gdje božanski Logos *silazi* (moj kurziv) da bi sebe očitovao i protumačio kao ljubav, kao *agape* i na taj način kao Slavu.* Taj odnos između ljubavi i ljepote, što ga je sveti Augustin na klasičan način formulirao u svojim *Ispovijestima* (X, 27), izrazito upućuje na situaciju onih koji uzvraćaju ljubav uskrslog Krista.

6 *Love Alone*, New York 1969, str. 45.

Pošto je Isus uskrsnuo i uzašao (Iv 20, 17) u svoju konačnu slavu (Iv 17, 1), Ivanovo evanđelje izvješćuje o Petrovoj ispovijesti ljubavi prema svojem uskrsnom i proslavljenom Gospodinu (Iv 21, 15–17). Blistavo uzvišen, Krist privlači svemir da mu se klanja i divi (Fil 2, 9–11; Otkr 1, 12 si.). Neki izvještaji o uskrsnuću, premda to izričito ne spominju, sigurno aludiraju na slavu i ljepotu uskrslog Krista koje privlače ljudsku ljubav (Lk 24, 13–35; Iv 20, 11–18).

Ivanovo evanđelje također doziva u pamet drugu dimenziju ljudskog odgovora u ljubavi na pashalno otajstvo. Ljubav ljubljenom učeniku omogućuje da »vidi« prazan grob i na temelju ovako dvoznačnog znaka dođe do uskrsle vjere (Iv 20, 8). Ljubav tog učenika čini osjetljivo svjesnim prisutnosti uskrslog Gospodina i sposobnim da u zoru prepozna stranca na obali: »Gospodin je« (Iv 21, 7).

U svakoj uskrsnoj vjeri ima nečega što Karl Rahner naziva »među-prožetost ('circumincession') znanja i ljubavi.«¹ Ono što on kaže o našem odnosu prema misteriju kao takvom može se ispravno primijeniti na uvid i ljubav koja je uključena u odnosu vjere prema uskrsnom misteriju. Zbog međusobne uvjetovanosti između znanja i htijenja, ljubav nas osposobljuje da prepoznamo istinu i činjenicu Kristova uskrsnuća. Konačna »neshvatljivost« ove tajne »prisiljava znanje da nadiđe samo sebe te da sebe ujedno očuva i preoblikuje u sveobuhvatniji čin tj. čin ljubavi«. Ta je tajna »cilj do kojeg razum stiže kad dosegne svoje savršenstvo time što postaje ljubav« (str. 43.). Ukratko, spominjući ulogu ljubavi, mi istodobno poštujemo slobodu uskrsne vjere i tajnu kojoj slobodno pristupamo po toj vjeri.

Na početku djela *La Vita Nuova* (II.) Dante se sjeća odlučujućeg trenutka svojeg dječastva »quando a li miei occhi apparve prima la gloriosa donna de la mia mente« (»kad se divna žena mojih misli prvi put pojavila pred mojim očima«). Njegovo doživotno traganje za njom i tumačenje njegove ljubavi prema Beatrici naznačuje izazov Kristova uskrsnuća. Taj misterij božanske ljubavi jednostavno nadilazi svako racionalno tumačenje a da bismo ga s lakoćom mogli shvatiti razumski. Uskrs se prvi put dogodio po slobodi Božje ljubavi i nikad neće prestati pozivati na slobodno, doživotno predanje naše ljubavi.

Od samog početka kršćani su vjerovali da Isusovo uskrsnuće pokazuje puni i konačni smisao našeg života. Govoriti o uskrsnuću Izrazima božanske i ljudske ljubavi pruža nam, smatram, dublje razumijevanje značenja te tajne.

S engleskog preveo *Mihalj Szentmártoni*

¹ »The Concept of Mystery in Catholic Theology«, *Theological Investigations* 4, London 1974, str. 36–73; ovdje str. 42; vidi moje djelo *Fundamental Theology*, London 1981, str. 147–149.

THE RESURRECTION OF JESUS CHRIST AS THE REVELATION OF GOD'S LOVE

So far in the history of Christian theology very little has been done to expound Jesus' resurrection in terms of love. To discuss his resurrection as mystery of love one needs to explore a number of relationships: that of the Father towards the crucified Son, that of the risen Jesus towards his Father, that of the Holy Spirit towards the Father and the Son, that of the risen Jesus towards all men and women, and that of human beings towards the risen Lord. To develop such an approach to Jesus' resurrection we require some kind of working account of what human and Christian love involves. This article offers such an account and applies it the various relationships of love found in the resurrection.